

FRANS WILLEM VERBAAS

Engelenwoede

Dominee tussen twee vuren

MOZAÏEK | ROMAN

Frans Willem Verbaas
Engelenwoede

Tweede druk

Uitgeverij Mozaïek – Utrecht

This is but a fragment, but wholes are not below.

Emily Dickinson

Eerste schrift

Zaterdag 8 maart 2003

Het is zaterdagavond, even voor elven, en ik heb nog maar vierhonderd woorden.

Jarenlang heb ik een dagboek bijgehouden, tot we elkaar leerden kennen. Toen had ik geen pen en papier meer nodig om alles van me af te schrijven. Nu heb ik weer een schrift voor me liggen, maar het is anders dan ik me herinnerde. Al mijn herinneringen zijn in een paar dagen veranderd.

Het rooster geeft twee lezingen voor de eerste zondag van de veertigdagentijd: de roeping van Mozes uit Exodus 3, en de verzoeking van Jezus uit Marcus 1. Beide verhalen spelen zich af in de woestijn, maar ik wil het niet hebben over woestijnsymboliek; daar heb ik al zo vaak over gepreekt dat ik bij de gedachte alleen al zand in mijn mond krijg. Ik wil iets doen met de engelen die in beide verhalen een rol spelen; een *engel* verschijnt aan Mozes als een vuurvlam in een braamstruik, en *engelen* dienen Jezus tijdens zijn verzoeking in de woestijn. Ik heb alle plaatsen in Exodus en Marcus bekeken waar engelen ten tonele worden gevoerd, maar het lukt me niet een duidelijk patroon bloot te leggen. Ik heb geen verstand van engelen, ik heb er nooit één gezien, nooit één gehoord, nooit één gesproken.

Inmiddels is het na elven en ik heb nog steeds niet meer dan vierhonderd woorden.

Als ze vindt dat het allemaal veel te lang duurt, komt ze naar mijn studeerkamer en begint plagerig te

gen me aan te duwen, telkens wat harder, tot ik mijn plaats achter de computer aan haar afsta. Razendsnel neemt ze door wat ik al heb, met gesloten ogen denkt ze een paar minuten na, krabbelt een paar aantekeningen op een papiertje, en breidt een slot aan het verhaal. Daar heeft ze hooguit een halfuur voor nodig. Vaak is het slot dan het beste deel van de preek. Ik kan haar nu moeilijk bellen of ze even langs wil komen of iets op de mail wil zetten, omdat ik weer eens ben vastgelopen.

Zondag, de eerste van de veertig dagen

Ik ben het gewend om in een halfleeg bed te slapen, maar nu weerhoudt die halve leegte mij ervan naar bed te gaan.

Afgelopen nacht, tijdens het woelen, schoot me mijn huwelijkszin te binnen: 'De een kan de ander alleen maar hebben voorzover de ander zich wil geven.' Ik heb die zin ooit in een artikel gelezen, en ik gebruik hem sindsdien in al mijn huwelijkspreken. Helemaal begrijpen doe ik die zin nog steeds niet, maar hij werkt. De meeste bezoekers van huwelijksdiensten behoren tot de tweede of derde generatie buitenkerkelijken; als ze de kerk binnenkomen kijken ze om zich heen alsof ze ongewild in een folkloristisch museum verzeild zijn geraakt, en de clown in zijn zwarte toga proberen ze zoveel mogelijk te negeren. Ik wen daar nooit aan. Maar naarmate de zin dichterbij komt, hij bevindt zich meestal op tweederde van mijn preek, neemt mijn zelfvertrouwen toe. Ik vertraag, ik laat een stilte vallen, ik laat die stilte even duren zodat de weggesufte bruiloftsgasten weer tot bewustzijn komen, denkend dat die zwarte clown al klaar is met zijn preek. Omdat de

zin inmiddels zo stevig in mijn geheugen is gegrift, kan ik hem uitspreken alsof ik hem ter plekke verzin: ‘De een kan de ander alleen maar hebben voorzover de ander zich wil geven.’ Vanaf het moment dat die woorden mijn mond hebben verlaten, zijn de rollen omgedraaid; nu ben ik niet langer degene die meewarig wordt aangestaard, nu ben ik degene die aanstaart. Ik bestudeer de uitwerking van de zin op de bruiloftsgasten voor me, ik let erop welke voorhoofden zich fronsen, zoekend naar de betekenis van de woorden. De hoofden die in de richting van het bruidspaar draaien ontgaan mij niet, maar nog meer gespist ben ik op de hoofden die een snelle, vragende blik op de eigen partner werpen. Het is mijn kleine wraak op de gène die de bruiloftsgasten in mijn kerk voelen. De wraakactie werkt niet altijd, maar vaak genoeg om ervoor te zorgen dat ik steevast een vrolijke, plagerige spanning voel als ik mijn toga aantrek voor een huwelijksinzegening.

Ik ben vanmorgen vroeg opgestaan, ik heb de roosterlezing van volgende week genomen, *De verheerlijking op de berg* uit Marcus 9, omdat die lezing beter aansloot bij de preek die zich met ongewone snelheid in mijn hoofd begon te vormen.

Een bijbeltekst zoeken bij een preek in plaats van een preek schrijven vanuit een bijbeltekst – hoe diep kun je vallen als predikant?

Ik geloof dat ik nog nooit zo snel een preek in elkaar heb gedraaid. Het begon met een eenvoudige uitleg. Jezus neemt Petrus en twee andere discipelen mee een berg op, en op de top van die berg verandert Jezus van gedaante: zijn kleren worden stralend wit en Hij krijgt bezoek van twee ervaren bergbeklimmers uit het Oude Testament: Mozes en Elia. Waarover ze met Jezus in gesprek raakten, wordt door Marcus niet

verteld, maar het lijkt me dat ze Jezus moed hebben ingeprepaat, omdat hij de berg van het lijden moest beklimmen. Petrus is zo verrukt van de aanblik van die bijbelse beroemdheden, dat hij voorstelt om drie tenten te bouwen: één voor Mozes, één voor Elia en één voor Jezus. Petrus wil het piekmoment vastleggen zoals je een geërfd kapitaaltje vastzet bij een bank. Maar zodra hij dat verlangen heeft uitgesproken, wordt de berg overschaduwde door een wolk, en vanuit die wolk klinkt een stem: 'Deze is mijn Zoon, de geliefde, hoort naar Hem.' In de volgende scène is alles weer bij het oude; de wolk is opgelost, Mozes en Elia zijn verdwenen, de drie discipelen zijn weer alleen met Jezus. Na deze korte uitleg lanceerde ik mijn huwelijkszin: 'De een kan de ander alleen maar hebben voorzover die ander zich wil geven.' Ik heb op deze uitleg geïmproviseerd als een jazzmuzikant op een eenvoudig akkoordenschema, en de Geest had er ook wel zin in, want mijn preek kreeg zowaar een zeker ritme. Die ander is God, die ander is Jezus, die ander is onze naaste, die ander is onze geliefde, onze man of vrouw, onze zoon of dochter, onze broer of zus. Al die 'anderen' hebben dit met elkaar gemeen, dat wij hen alleen maar kunnen hebben voorzover zij zich willen geven. Amen. Ik had de tekst niet uitgeschreven, ik heb geen idee of mijn verhaal tien, vijftien of twintig minuten heeft geduurd.

Meneer Fröhlich, die ouderling van dienst was, zei in de consistoriekamer: 'Hoorde u hoe stil het was tijdens de preek?'

Mijn beste aftrap van de veertigdagentijd sinds jaren. Maar ik kan me niet voorstellen dat ik de zin waar ik de preek aan heb opgehangen ooit nog in een huwelijksdienst uit mijn mond zal krijgen. Wat zou *zij* van mijn preek gevonden hebben? Wat heb ik *me-*

zelf eigenlijk willen zeggen met deze preek? Vind ik werkelijk dat ze zich niet meer aan mij hoeft te geven als ze daar geen zin in heeft?

Ik moet kiezen voor mijn predikantschap, dat me volgens haar platdrukt, leegzuigt, verzuurt, vroeg oud maakt, mijn leven vergalt, en het hare erbij. Of ik moet kiezen voor haar, maar dan moet ik mijn werk eraan geven, iets luchtigers gaan doen, iets dat ruimte overlaat om ‘een gewoon leven te leiden’, zoals ze dat noemt.

Een paar dagen geleden zei ze: ‘Denk niet dat ik niet van je houd, alleen wil ik dit leven niet langer.’

Hoe kan een vrouw de man van wie ze houdt in de steek laten?

Ze vraagt te veel van het leven, ze vraagt te veel van mij.

Ik weet niet of ik verschrikkelijk verdrietig ben of vooral verschrikkelijk kwaad.

Maandag 10 maart

Mijn vrije dag. Weinig geslapen, gewone tijd op. Voor dat hij de deur uitging, gaf Daniël me zijn gebruikelijke theatrale omhelzing. ‘Vader, ik neem afscheid.’

‘Het is goed, jongen, ga nu maar.’

Saar drentelde bij de deur tot ik naar haar toekwam om haar een zoen op haar wang te geven. Soms doe ik plagerig of ik dat vergeet en laat haar even wachten, maar vanochtend niet.

Ik heb een rondje Ammersbrugge gerend. Het ging moeizaam, ik was mijn MP3-speler vergeten, ik miste de stuwkracht van muziek. Bij gebrek aan beter begeleidde ik mezelf met het noemen van onze namen; op *Erik* ademde ik tweemaal in, op *en Luus* ademde ik

tweemaal uit. *E-rik-en-Luus, E-rik-en-Luus*, naar Ammersbrugge en terug. Ik merkte dat het ritmisch veel beter liep als ik onze namen omdraaide, maar ik hield het toch bij *E-rik-en-Luus*. Namen van stellen hebben altijd een vaste volgorde. Vanaf het begin was het Erik en Luus, en nooit andersom.

Die eerste keer dat ik haar meenam naar een wedstrijd, een halve marathon ergens in Gelderland. Voor de wedstrijd begon, verheugde ik me al over haar verbaasde blik aan de finish, vroeg ik me af hoe ze zou kijken als ik straks die enorme beker kreeg uitgereikt. Ik was zo trots, ik dacht: nu kent ze ook mijn andere kant. Terug in Amsterdam goten we een fles port in de beker en gingen niet slapen voordat we de beker samen *ad fundum* hadden gelegegd.

Na het rennen ben ik in mijn grootse, stille kerk gaan zitten. Calvinistische kaalheid op zijn best. Miljoenen stofdeeltjes dwarrelden in het zonlicht dat door een van de ramen binnenviel. Ik stel me altijd voor dat die stofjes de sporen zijn van de gebeden die over een periode van meer dan vijfhonderd jaar in deze kerk zijn gepreveld.

Mijn rust werd verstoord toen Karel de kerk inkwam met een leerling. Ik ben nog even blijven zitten om te luisteren. Karels leerling, een oudere man die mij niet bekend voorkwam, deed zijn best, maar bracht er niet veel van terecht. Alleen gepensioneerden en een enkele zonderling houden nog van het orgel. Het orgel is voorbij, net als kolenkachels en houten klompen en typemachines en grammofoonplaten. Iemand heeft eens voorgesteld om ons tanende groepje kerkgangers voortaan door een piano te laten begeleiden, maar daar wilde Karel niet van we-

ten. 'Dan is de volgende een stap een keyboard met een ritmebox.'

Ik was het met hem eens.

Gelukkig kan Karel ons grote orgel zacht en ingehouden bespelen.

Volgens mijn agenda is ze tot woensdag vrij. De gedachte dat ze voortdurend in de nabijheid van Bob is, benauwt me. Niet dat ik mijn zwager niet mag. Ik heb zijn keuze voor een leven in volstrekte vrijheid altijd gerespecteerd. Dat hij van zijn compromisloze schilderijen kan leven, dwingt zelfs bewondering af. Maar dat ze uitgerekend nu onder zijn vleugels gaat schuilen, belooft weinig goeds. Het is prima dat er in deze wereld een paar artistieke en vrijgevochten vogels rondvliegen die zich van niets en niemand iets aantrekken; zo ontstaan spannende ideeën en vernieuwende kunst. Maar Bob is de laatste die tegen haar zal zeggen dat ze voor haar gezin moet kiezen.

En: wie komt ze bij hem tegen?

Later

Verveeld en lamlendig hang ik rond in mijn studeerkamer. Ik berg papieren en tijdschriften op, lees na wat ik sinds eergisteren in dit schrift heb geschreven, snuffel wat op mijn plankje pastorale boeken. De pastor op zoek naar pastorale hulp. Ik heb een paar maanden terug juist een halve meter zielzorgelijke kletspraat opgeruimd.

In een boekje dat mijn schifting heeft overleefd, vind ik een lijstje overlevingsregels voor mensen die in een plotselinge crisissituatie terechtkomen: blijf goed voor jezelf zorgen, let op je voeding en je persoonlijke hygiëne; als je ze hebt, blijf dan met aan-

Op een dag stelt Luus, de vrouw van Erik Gouderak, hem voor de keus: óf zijn predikantschap óf zijn gezin. In afwachting van zijn besluit trekt ze voor onbepaalde tijd bij een familielid in. Na haar vertrek houdt Erik een dagboek bij waarin hij openhartig nadenkt over zijn leven met Luus, en over zijn werk in een leeglopende kerk. Naarmate Luus langer wegblijft, rijst bij Erik de vraag of hij zelf nog wel met haar verder wil. Ondertussen zien de kinderen het getob van hun ouders met stijgende verbazing aan...

Engelenwoede laat de lezer meeleven met een predikant in problemen. De wending die het verhaal aan het einde krijgt, laat de lezer in verwondering achter.

Frans Willem Verbaas (1962) is predikant en auteur. Van zijn hand zijn ook de veelgeprezen romans *Heilig vuur*, *De vierde vrouw* en *Mensen van licht en steen*.

'Een intrigerende roman over het spanningsveld tussen roeping en de roep van het thuisfront. Verbaas heeft een vaardige pen. Bovendien geeft hij er blijk van een denker te zijn. Steeds opnieuw stuit je al lezend op diepe gedachten.'

– REFORMATORISCH DAGBLAD

NUR 301

